

О. Н. ЛИТВИНОВА, Н. М. ТРИЦЬ, Н. О. ТЕРЕНДА

**ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ АКУШЕРСЬКОЇ СПРАВИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АКУШЕРСЬКИХ НАУКОВИХ ШКІЛ**Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України,
м. Тернопіль, Україна

Мета: обґрунтувати необхідність узагальнення та інтерпретації наукової інформації щодо вибору стратегій реформування акушерської допомоги в Україні.

Матеріали і методи. Для проведення дослідження історичних аспектів розвитку акушерських наукових шкіл були систематизовані та проаналізовані використані наукові публікації з аналізом історичних статей, монографій, дисертацій, архівні матеріали медичних університетів, наукових установ, медичних закладів та інших наукових публікацій з акушерської справи та медичної історії, що стали основою для отримання обґрунтованих даних.

Результати. Дослідження історичних аспектів акушерської справи виявило, що ця галузь медицини в Україні та світі має багатовікову історію, яка має вплинути на її розвиток та становлення акушерських наукових шкіл. Вже в давніх цивілізаціях існували знання про акушерську допомогу під час пологів. Систематизація та поширення знань про акушерську справу, розвиток акушерських посібників відбувалися в основному в період Середньовіччя та Ренесансу. Уже в ХХ ст. інтенсифікувалася дослідницька та навчальна діяльність у галузі акушерства та гінекології, що привело до формування різних наукових шкіл. Аналіз історичних аспектів акушерської справи вказує на те, що розвиток наукових шкіл у галузі акушерства був сильно пов'язаний із здобутками попередніх поколінь медиків. Традиції, методи та досвід минулих століть вплинули на визначення спрямувань та особливостей досліджень у відповідних школах.

Висновки. Результати дослідження показали, що протягом історії розвивалися методи та засоби, що відображали наукові, соціокультурні та медичні зрушення в акушерській справі.

Зіставлення їх із сучасними підходами дозволяє зрозуміти прогрес та виклики, з якими стикалися попередні покоління медиків.

Узагальнюючи висновки, можна стверджувати, що історичні аспекти акушерської справи є важливим підґрунтям для формування та розвитку наукових шкіл. Розвиток акушерської галузі є важливим чинником підвищення якості медичної допомоги жінкам та новонародженим, а відповідно, і покращення громадського здоров'я.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: акушерська допомога; історичні аспекти; громадське здоров'я.

В Україні охорона материнства та дитинства є одним із найважливіших і відповідальних завдань держави. Людське життя та здоров'я є найвищими соціальними цінностями держави, які закріплені в Конституції України [10]. Для держави важливим є цей комплекс політичних, економічних, соціальних факторів, які забезпечують реалізацію репродуктивної функції і позначаються на демографічній ситуації та на здоров'ї населення [15].

Стратегія розвитку акушерської (перинатальної) та гінекологічної служби в Україні базується на принципах, затверджених Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ): забезпечення доступу всіх верств населення до кваліфікованої медичної допомоги, служб планування сім'ї, медико-генетичного консультування з метою покращення репродуктивного здоров'я населення [16].

Мета роботи: обґрунтувати необхідність узагальнення та інтерпретації наукової інформації

щодо вибору стратегій реформування акушерської допомоги в Україні.

Матеріали і методи. Для проведення дослідження історичних аспектів розвитку акушерських наукових шкіл були систематизовані та проаналізовані використані наукові публікації з аналізом історичних статей, монографій, дисертацій, архівні матеріали медичних університетів, наукових установ, медичних закладів й інших наукових публікацій з акушерської справи та медичної історії, що стали основою для отримання обґрунтованих даних.

Результати дослідження та їх обговорення. На стан сучасної акушерської допомоги вплинули певні історичні аспекти. Вивченням історії розвитку акушерства в Україні та світі займалися вітчизняні та закордонні теоретики і практики акушерства. Серед них: С. В. Хміль, Ю. С. Паращук, Б. С. Федак, В. О. Бенюк, І. В. Майданник, Т. М. Бойчук, І. Д. Шкробанець, О. М. Юзько та

інші [7]. Дослідження історичних аспектів акушерської справи виявило, що ця галузь медицини в Україні та світі має багатовікову історію, яка має вплинути на її розвиток та становлення акушерських наукових шкіл. Мета даної роботи – дослідити історію становлення і розвитку акушерської допомоги в Україні та світі.

Акушерство (франц. *accoucher* – приймати пологи) – наука, що вивчає фізіологічні та патологічні зміни, які відбуваються в організмі жінки під час вагітності, пологів і в післяпологовому періоді, а також шляхи прогнозування, профілактики й лікування можливих ускладнень в організмі матері і плода в ці періоди. Крім того, акушерство вивчає ще і фізіологічні та патологічні процеси, що відбуваються в організмі новонародженої дитини протягом перших днів її життя, розробляє і застосовує найдоцільніші заходи догляду за немовлятами.

Суттєвою особливістю акушерства є значна частота проведення невідкладних операцій та надання допомоги під час вагітності, пологів та у післяпологовому періоді. Важливим розділом акушерства є профілактичні заходи, направлені на попередження патологічних процесів у матері та дитини. Лікарі-спеціалісти з акушерства називаються акушерами-гінекологами, а медсестри – акушерками [23].

Здавна допомогу при пологах надавали жінки-повитухи, що навчалися від інших жінок найпростіших народних засобів [2].

Такі неосвічені народні працівниці родопомічної галузі, працюючи в суспільстві, що історично зазнавало кардинальних та стрімких змін, поступово втрачали свою привабливість для народу через невідповідність своїх знань, умінь та навичок вимогам часу та розвитку науки [18].

Значного впливу на стан довіри народу до повитух завдала діяльність новостворених органів самоврядування на місцях – земств, до повноважень яких було віднесено освіту й медицину. На початку свого створення земські установи не проводили активної діяльності в цих напрямках, але згодом відіграли значущу історичну роль у справі розвитку акушерської освіти та становленні кваліфікованої медичної допомоги жінкам під час пологів [11].

Перші відомості про спеціальну медичну допомогу жінкам містяться в стародавніх папірусах (XV–XX ст. до н. е.), у книгах пророка Мойсея [6]. Історичні дослідження дозволяють припустити, що вже в період кам'яного віку існувала допомога в пологах, яку надавали старші, досвідчені жінки, чаклуни і шамани [12]. Акушерська допомога поряд із раціональними прийомами безумовно мала місце, поєднувалася із використанням амулетів, заклинань, спеціальних засобів народної медицини, в тому числі лікарських трав. Книги з акушерства в основному являли собою розділи з учень античних авторів, але саме цього періоду ми зобов'язані тим, що до нас дійшли багато медичних текстів [17].

В Україні на початку XII ст. онука князя Володимира Мономаха Євпраксія-Зоя видала твір під

назвою «Мазі», де в 5-му розділі містяться поради щодо вагітності, пологів та догляду за новонародженим [20]. Поступове відродження медицини в Європі почалося в Салерно (XI–XII ст.). У цей час тут вийшла книга з акушерства під назвою «Тротула», яка являла собою антологію праць античних авторів, але при цьому мала і самостійне значення [19]. У ній підкреслювалося, що головна роль у народженні плода належить не активним рухам плода, а скороченням матки [14]. Крім того, в цій книзі містився опис розривів промежини. У XIII–XV ст. з'явилися повідомлення про кесарів розтин на мертвих, описувалися окремі випадки акушерської патології. У XVI ст. центром розвитку акушерства стала Франція. Вчені Франції провели поворот плода на ніжку і першими доказали можливість проведення операції кесаревого розтину на живій жінці [4].

В історії акушерства XVII ст. займає особливе місце, в цей період продовжує розвиватися вчення про фізіологію вагітності. Саме в цей період було зроблено важливий висновок про те, що «плід у матці живе не душею матері, а своїм власним життям» [3].

У XVIII ст. відбулося з'єднання двох дисциплін – акушерства та медицини. До цього періоду акушерство було практично цілком у руках повитух і хірургів. У всіх європейських країнах стали відкриватися родопомічні заклади, пологові будинки для бідних, з'єднані зі школами для акушерок. Це започатковує систему спеціальної підготовки акушерських кадрів за стандартними програмами [16]. Наприкінці XVIII – 1-й пол. XIX ст. тут з'явилися перші акушерки. Тоді ж працювали перші українці-гінекологи, які навчалися в Західній Європі (Н. Максимович-Амбодик, Д. Самойлович, В. Ризенко, О. Данилевський [13].

Справжньою революцією в акушерстві стало введення в практику антисептики і асептики. У 1847 р., намагаючись зрозуміти причини післяпологової гарячки в багатьох породіль – і, зокрема, того факту, що летальність при пологах у лікарні на 30–50 % перевершувала летальність при домашніх пологах, Й. Ф. Земмельвейс припустив, що інфекцію приносять з інфекційного та патологоанатомічного відділень лікарні [8]. Лікарі в той час багато практикували в прозекторській, і приймати пологи часто прибігали просто від мерця, витерши руки носовими хустками. Й. Ф. Земмельвейс зобов'язав персонал лікарні перед маніпуляціями з вагітними і породіллями знезаражувати руки зануренням їх у розчин хлорного вапна. Завдяки цьому летальність серед жінок і новонароджених впала більш ніж усемеро – з 18 до 2,5 %. Колеги піддали вчення Земмельвейса гострій критиці, і лише після робіт Луї Пастера, Дж. Лістера і Р. Коха, які підвели наукову основу інтуїтивного вчення Й. Ф. Земмельвейса, антисептика увійшла в акушерство обхідним шляхом через хірургію.

Дж. Сімпсон (1847) впровадив в акушерську практику наркоз. Спочатку для цього застосовували хлороформ, а потім – ефір [21].

Розвиток асептики та хірургічної техніки до кінця XIX ст. привів до запровадження операції кесаревого розтину. Було детально розроблено техніку класичного корпорального кесаревого розтину.

Удосконалення техніки операції, застосування наркозу і дотримання принципів асептики привели до того, що до кінця XIX ст. смертність від кесаревого розтину значно знизилася [17].

Як медична наука акушерство в Україні сформувалося на початку 40-х рр. XIX ст., коли при Київському університеті св. Володимира у 1841 р. відкрито першу кафедру акушерства і гінекології, яку очолив проф. Крамаренков. Директором та організатором першої акушерсько-гінекологічної клініки був О. Матвєєв, який вперше запропонував метод профілактики гонобленореї в новонароджених і довів його ефективність [5].

І. Лазаревич у 1862 р. заснував Харківську наукову школу акушерів-гінекологів, першу школу для акушерок, традиції якої продовжили М. Толочинів, І. Грищенко, Р. Малихіна, В. Соляник-Шилейко, В. Грищенко. І. Лазаревич уперше сконструював акушерські щипці й обґрунтував їх застосування [1].

Г. Рейн у 1883 р. очолив кафедру акушерства і гінекології Київського університету, створення першого в Україні Київського наукового товариства акушерів-гінекологів. Подальший розвиток акушерсько-гінекологічної науки й практики в Україні пов'язують із такими вченими, як Г. Брюно, Г. Писемський, О. Крупський, Ф. Соколов, О. Лур'є, А. Ніколаєв, М. Бакшеєв, К. Жмакін, С. Виноградова, Г. Степанківська, Л. Тимошенко, О. Михайленко, які створили свої наукові школи, підготували наукових та практичних працівників для відповідних кафедр і клінік медичних факультетів [22].

Великий вплив на акушерську тактику зробило відкриття в середині XX ст. антибіотиків, застосування яких стало одним із головних чинників різкого зниження материнської смертності на початку 60-х років [24]. Великим досягненням акушерства в середині XX ст. було створення єдиної державної системи охорони здоров'я матері і дитини. У повоєнний період у галузі охорони здоров'я основним завданням було створення мережі державних акушерсько-гінекологічних установ, доступних для всього жіночого населення. Такими установами стали фельдшерсько-акушерські пункти, сільські пологові будинки та жіночі консультації. Пологові будинки та жіночі консультації були укомплектовані висококваліфікованими фахівцями. Створені товариства акушерів-гінекологів, з'їзди та конференції, на яких обговорювали науково-практичні проблеми в галузі, видавалися періодичні видання.

Історія розвитку акушерства зокрема і в місті Івано-Франківську (до 1962 р. у різні роки мав назву Станіславів і Станіслав). На початку 1945 р. було створено кафедру акушерства та гінекології. Пологовий будинок на 60 ліжок було розміщено на двох нижніх поверхах колиш-

нього дитячого притулку, який знаходився у підпорядкуванні бельгійського Червоного Хреста, а верхній, третій поверх, займала дитяча лікарня. Не вистачало медичного персоналу, головними помічниками були черниці. В середині 1945 р. приїхала дипломована акушерка Г. А. Головка, а на початку 1946 р. прибула молодий лікар Н. П. Наринська. Від свого заснування і до сьогодні кафедру очолювали люди, які самовіддано служили науці і практичній медицині. Всю свою енергію вони спрямовували на добробут населення, на покращення репродуктивного здоров'я нації, на зниження показників перинатальних втрат та материнської смертності. Першими організаторами кафедри були доцент К. Н. Вікторівська (1945), дещо пізніше – доцент Д. А. Верхратська, вони займалися організацією педагогічного процесу, створенням матеріальної бази кафедри, наукова робота не обмежувалася вивченням повчальних клінічних випадків. Далі кафедру очолювали М. Н. Лехтман, М. П. Верхацький. Важливий внесок зробив професор О. В. Анісімов. Особливу увагу приділяли вивченню причин перинатальних втрат, виявляли можливі шляхи їх попередження під час вагітності, пологів та перших днів після народження. Під час аналізу медичної документації було визначено такі причини високого перинатального ризику, як: тривалий безводний проміжок і слабкість пологової діяльності, недоношеність, тазові передлежання, вродливості несумісні з життям, гестози вагітних тощо. Таким чином, були окреслені основні напрями колективної діяльності кафедри, спрямовані на зменшення перинатальної патології і смертності, які залишаються актуальними й сьогодні. Тривалий час кафедрою керував професор І. Д. Лановий. Продовжувалося вивчення скоротливої діяльності матки при слабкості родової діяльності, при загрозі пізнього викидня і передчасних пологах, при передчасному відходженні навколоплідних вод і розроблялися методи їх профілактики та лікування. Визначено роль циклічних нуклеотидів, простагландинів та гістамінергічних середників при лікуванні недоношування вагітності. Досліджувалися імунологічні та генетичні показники при гомо- і гетероспецифічній вагітності. Був створений алгоритм дії при передляганні плаценти післяпологових кровотечах. Продовжувалася експериментальна робота із вивчення електрофізіологічних змін стану м'язів матки під впливом певних фармакологічних препаратів. Він був лікарем і педагогом із великої літери. Його учнями та наступниками були професори І. І. Гудивок, В. А. Маляр, М. А. Лизин, Т. М. Дрінь, Н. І. Генік, О. М. Макачук. Вони продовжили розвиток акушерської школи на Прикарпатті. В рамках пам'яті І. Д. Ланового названо на честь нього кафедру акушерства та гінекології ім. І. Д. Ланового Івано-Франківського національного медичного університету, проведено науково-практичну конференцію у листопаді 2021 р., присвячену річниці від його народження [9].

В 2022 р. кафедру акушерства і гінекології ім. І. Д. Ланового та кафедру акушерства і гінекології післядипломної освіти було реорганізовано шляхом об'єднання кафедр. На чолі об'єднаної кафедри стала професорка, докторка медичних наук С. О. Остафійчук.

Отже, розвиток акушерства як науки пройшов складний шлях становлення. Історичні аспекти акушерської справи є підґрунтям для становлення та розвитку акушерських наукових шкіл у різних регіонах України, черпаючи наукові здобутки як світових, так і вітчизняних науковців.

Висновки

Результати дослідження показали, що протягом історії розвивалися методи та засоби, що

відображали наукові, соціокультурні та медичні зрушення в акушерській справі.

Зіставлення їх із сучасними підходами дозволяє зрозуміти прогрес та виклики, з якими стикалися попередні покоління медиків.

Узагальнюючи висновки, можна стверджувати, що історичні аспекти акушерської справи є важливим підґрунтям для формування та розвитку наукових шкіл. Розвиток акушерської галузі є важливим чинником підвищення якості медичної допомоги жінкам та новонародженим, а відповідно, і покращення громадського здоров'я.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні використання і впровадження історичного досвіду у становлення та розвитку акушерської практики у різних регіонах України.

Список літератури

1. Бенюк В. О. Основні віхи становлення української акушерсько-гінекологічної науки [Електронний ресурс] / В. О. Бенюк. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LIN&K&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Zdzh_2014_3_8.
2. Боряк О. Баба-повитуха в культурно-історичній традиції українців: між профанним і сакральним / О. О. Боряк. – К. : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, 2009. – 393 с. – Режим доступу : https://www.academia.edu/49391871/%D0%91%D0%B0%D0%B1%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%85%D0%B0_%D0%B2_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B9_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%97_%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2_%D0%BC%D1%96%D0%B6_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BC_%D1%96_%D1%81%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BC.
3. Венцівський Б. М. Акушерство і гінекологія / Б. М. Венцівський, Т. К. Іркіна // Енциклопедія сучасної України : енциклопедія / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. – Т. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-43564>.
4. Виділення акушерства, вивчення патології вагітних (Г. Девентор, О. Морисо) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ni.biz.ua/10/10_7/10_74467_videlenie-akusherstva-izuchenie-patologii-beremennih-g-deventor-omorisio.html.
5. До 180-річчя НМУ імені О. О. Богомольця. Київська акушерська школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nmuofficial.com/news/do-180-richchya-nmu-imeni-o-o-bogomoltsya-kyivska-akusherska-shkola/>.
6. Драч О. О. Історія медицини і фармації (від найдавніших часів до середини XVII ст.) : навч. посіб. / О. О. Драч, Н. М. Борисенко. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2018. – 244 с.
7. Дуб Н. Є. Історія становлення та розвитку акушерської допомоги в Україні та світі / Н. Є. Дуб, Л. М. Наливайко, У. В. Аврамченко // Стратегія розвитку вищої медсестринської освіти : матеріали III Регіональної наук.-практ. конф. (м. Львів, 27 жовтня 2022 р.). – Львів : Тріада плюс, 2022. – С. 5–11.
8. Ігнац Земмельвейс: «спаситель матерів», якому всі жінки мають сказати спасибі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrainky.com.ua/zhinochi-istoriyi-pro-spasytelya-materiv-yakuj-zupynuv-smertnist-pry-pologah-i-navchuv-likariv-dezynfekciyi/>.
9. Кафедра акушерства та гінекології імені професора Д. Ланового [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ifnmu.edu.ua/uk/struktorni-pidrozdili-2/kafedry/kafedra-akusherstva-ta-hinekologii-imeni-profesora-id-lanovoho>.
10. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Кузовова Н. М. Просвітницька діяльність земств Херсонської губернії (60-ті роки XIX – початок XX століття) : дис. канд. іст. наук : 07.00.01 : затв. 29.05.2008 / Кузовова Наталя Миколаївна ; Херсонський державний університет. – Херсон, 2007. – 220 с.
12. Медицина трипільців, скіфів, слов'янських племен [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://tdmuv.com/kafedra/internal/u_nurse/lectures_stud/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8/1%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20\(%D1%96%D1%96%20\)/14.%20%D0%9C%D0](https://tdmuv.com/kafedra/internal/u_nurse/lectures_stud/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8/1%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20(%D1%96%D1%96%20)/14.%20%D0%9C%D0)

- %B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B8.htm.
13. Нестор Максимович (Амбодик-Максимович) – український вчений, ботанік і фітотерапевт, який стояв у витоків акушерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uain.press/blogs/1106290-1106290>.
  14. Полушкін П. М. Посібник до вивчення курсу «Історія медицини» / П. М. Полушкін. – Д. : ДНУ, 2016. – 242 с.
  15. Про Національну програму «Репродуктивне здоров'я 2001–2005» : Указ Президента України від 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF#Text>.
  16. Про організацію надання стаціонарної акушерсько-гінекологічної та неонатологічної допомоги в Україні : наказ МОЗ України від 29 груд. 2003 р. № 620 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/MOZ3429>.
  17. Савельєва Г. М. Акушерство. Частина 1 : Основні етапи розвитку акушерства / Г. М. Савельєва, В. І. Кулаков. – Режим доступу : <http://medbib.in.ua/osnovnyie-etapyi-razvitiya-43354.html>.
  18. Селятенко О. В. Передумови розвитку акушерської освіти в Херсонській губернії наприкінці XIX – на початку XX ст. / О. В. Селятенко. – Режим доступу : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3918/1/13.pdf>.
  19. Становлення акушерства і гінекології як самостійних клінічних дисциплін. Внесок А. Я. Крассовського, В. Ф. Снегирева, Д. О. Отта у вітчизняну акушерсько-гінекологічну практику [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://4ua.co.ua/medicine/tb2bc69b5d43b88421206d27_0.html.
  20. Тичківська О. Євпраксія-Зоя і медичний трактат «Мазі» / О. Тичківська // Праці Наукового товариства ім. Шевченка. – Л., 2009. – Т. XXIV : Лікарський збірник. Медицина і біологія. – С. 51–56.
  21. Ткаченко Р. О. Історія знеболювання пологів / Р. О. Ткаченко // Медичні аспекти здоров'я жінки. – 2011. – № 1 (40). – С. 65–67.
  22. Товариство ківських лікарів [Архівовано 21 листопада 2016 у Wayback Machine] // Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. – 2-ге вид. – К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.
  23. Хміль С. В. Акушерство : підручник / С. В. Хміль, Л. І. Романчук, З. М. Кучма. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – С. 5–12.
  24. Цвіль, яка врятувала мільйони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://maxpolyakov.com/ua/radiatsiya-tapershi-antybiotyky/>.

References

1. Benyuk, V.O. (2014). *Osnovni vikhy stanovlennya ukrayinskoyi akushersko hinekologichnoyi nauky* [The main milestones of the formation of Ukrainian obstetric and gynecological science]. Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Zdzh_2014_3_8 [in Ukrainian].
2. Boryak, O.O. (2009). *Baba-povytkukha v kulturno-istorychniy tradytsiyi ukrayintsiv: mizh profannym i sakralnym* [The midwife in the cultural and historical tradition of Ukrainians: between the profane and the sacred]. Kyiv: Instytut mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologiyi imeni M.T. Rylskoho NAN Ukrayiny. Retrieved from: https://www.academia.edu/49391871/%D0%91%D0%B0%D0%B1%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%85%D0%B0_%D0%B2_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B9_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%97_%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2_%D0%BC%D1%96%D0%B6_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BC_%D1%96_%D1%81%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BC [in Ukrainian].
3. Ventskivskyy, V.M., & Irkina, T.K. (2001). *Akusherstvo i hinekologiya* [Obstetrics and gynecology]. I.M. Dzyuba, A.I. Zhukovskyy, M.H. Zheleznyak (Eds.). *Entsyklopediya suchasnoyi Ukrayiny – Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrayiny. Retrieved from : <https://esu.com.ua/article-43564> [in Ukrainian].
4. Vydilennya akusherstva, vyvchennya patolohiyi vahitnykh (H. Deventor, O. Moryso) [Selection of obstetrics, study of the pathology of pregnant women (H. Deventor, O. Moryso)]. Retrieved from: http://ni.biz.ua/10/10_7/10_74467_videlenie-akusherstva-izuchenie-patologii-beremennih-g-deventor-o-moriso.html [in Ukrainian].
5. Do 180-richchya NMU imeni O.O. Bohomoltsya. Kyivska akusherska shkola [To the 180th anniversary of O.O. Bogomolets NMU. Kyiv Midwifery School]. Retrieved from: <https://nmuofficial.com/news/do-180-richchya-nmu-imeni-o-o-bogomoltsya-kyivska-akusherska-shkola/> [in Ukrainian].
6. Drach, O.O., & Borysenko, N.M. (2018). *Istoriya medytsyny i farmatsiyi (vid naydavnishykh chasiv do seredyny KHVII st.)* [History of medicine and pharmacy (from the earliest times to the middle of the 17th century)]. Cherkasy: vydavets Chabanenko Yu.A. [in Ukrainian].
7. Dub, N.Ye., Nalyvayko, L.M., & Avramchenko, U.V. (2022). *Istoriya stanovlennya ta rozvytku akusherskoyi dopomohy v Ukrayini ta sviti* [The history of the formation and development of obstetric care in Ukraine and the world]. *Stratehiya rozvytku vyshchoyi medsestrynskoyi osvity – Strategy for the Development of Higher Nursing Education*: Proceedings of the 3rd Regional Scientific and Practical Conference. Lviv [in Ukrainian].
8. Ihnats Zimmelveys: «spasytel materiv», yakomu vsi zhinky mayut skazaty spasybi [Ignaz Semmelweis: “the savior of mothers” to whom all women should thank]. Retrieved from: <https://ukrainky.com.ua/zhinochi-istoriyi-pro-spasytelya-materiv-yakyi-zupynyv-smertnist-pry-pologah-i-navchyv-likariv-dezynfekcyiy/> [in Ukrainian].

9. Kafedra akusherstva ta hinekolohiyi imeni profesora D. Lanovoho [Department of Obstetrics and Gynecology named after Professor D. Lanovoy]. Retrieved from: <https://www.ifnmu.edu.ua/uk/strukturni-pidrozdili-2/kafedry/kafedra-akusherstva-ta-hinekolo-hii-imeni-profesora-id-lanovoho> [in Ukrainian].
10. (1996). Konstytutsiya Ukrayiny [The Constitution of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Records of the Verkhovna Rada of Ukraine, 30, 141. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
11. Kuzovova, N.M. (2007). Prosvitnytska diyalnist zemstv Khersonskoyi huberniyi (60-ti roky KHIKH – pochatok KHKH stolittya) [Educational activity of zemstvos of Kherson province (60s of the 19th – beginning of the 20th century)]. *Candidate's thesis*. Kherson: Kherson State University [in Ukrainian].
12. Medytsyna trypiltsiv, skifiv, slovianskykh plemen [Medicine of Trypillians, Scythians, Slavic tribes]. Retrieved from: [https://tdmuv.com/kafedra/internal/u_nurse/lectures_stud/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8/1%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20\(%D1%96%D1%96%20\)/14.%20%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B8.htm](https://tdmuv.com/kafedra/internal/u_nurse/lectures_stud/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8/1%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20(%D1%96%D1%96%20)/14.%20%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%A0%D1%83%D1%81%D0%B8.htm) [in Ukrainian].
13. Nestor Maksymovych (Ambodyk-Maksymovych) – ukrajinsky vchenyy, botanik i fitoterapevt, yakyy stoyav u vytokiv akusherstva [Nestor Maksymovych (Ambodyk-Maksymovych) is a Ukrainian scientist, botanist and phytotherapist who was at the origins of midwifery]. Retrieved from: <https://uain.press/blogs/1106290-1106290> [in Ukrainian].
14. Polushkin, P.M. (2016). *Posibnyk do vyvchennya kursu «Istoriya medytsyny» [Study guide for the course “History of medicine”]*. Dnipro: DNU [in Ukrainian].
15. Ukaz Prezidenta Ukrayiny Pro Natsionalnu prohramu «Reproduktyvne zdorovya 2001–2005» vid 2001 roku [Decree of the President of Ukraine On the National Program “Reproductive Health 2001–2005” from 2001]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
16. Nakaz MOZ Ukrayiny Pro orhanizatsiyu nadannya statsionarnoyi akushersko-hinekolo-hichnoyi ta neonatolo-hichnoyi dopomohy v Ukrayini vid 29 hrudnya 2003 r. № 620 [Order of the Ministry of Health of Ukraine On the organization of inpatient obstetric, gynecological and neonatological care in Ukraine dated December 29, 2003 No. 620]. *ips.ligazakon.net*. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/MOZ3429> [in Ukrainian].
17. Savelyeva, H.M., & Kulakov, V.I. (2000). Akusherstvo. Chastyna 1: Osnovni etapy rozvytku akusherstva [Obstetrics. Part 1: The main stages of the development of obstetrics]. Retrieved from: <http://medbib.in.ua/osnovnyie-etapy-razvitiya-43354.html> [in Ukrainian].
18. Selyatenko, O.V. (2017). Peredumovy rozvytku akusherskoyi osvity v Khersonskiy huberniyi naprykintsi XIX – na pochatku XX st [Prerequisites for the development of midwifery education in the Kherson province at the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries]. Retrieved from: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3918/1/13.pdf> [in Ukrainian].
19. Stanovlennya akusherstva i hinekolohiyi yak samostiynykh klinichnykh dystsyplin. Vnesok A.Ya. Krassovskoho, V.F. Snehireva, D.O. Otta u vitchyznyanu akushersko-hinekolo-hichnu praktyku [Development of obstetrics and gynecology as independent clinical disciplines. Contribution of A.Ya. Krassovskyi, V.F. Snegirev, D.O. Ott to domestic obstetrics and gynecology practice]. Retrieved from: http://4ua.co.ua/medicine/tb2bc69b5d43b88421206d27_0.html [in Ukrainian].
20. Tychkivska, O. (2009). Yevpraksiya-Zoya i medychnyy traktat «Mazi» [Eupraxia-Zoya and the medical treatise “Ointment”]. *Pratsi Naukovoho tovarystva im. Shevchenka – Proceedings of the Scientific Society named after Shevchenko*. (Vol. XXIV) [in Ukrainian].
21. Tkachenko, R.O. (2011). Istoriya zneboluyannya polohiv [History of childbirth analgesia]. *Medychni aspekty zdorovya zhinky – Medical aspects of women's health*, 1(40), 65-67 [in Ukrainian].
22. (1974-1985). Tovarystvo kyivskykh likariv [Arkhivovano 21 Lystopada 2016 u Wayback Machine] [Society of Kyiv Doctors [Archived November 21, 2016 at the Wayback Machine]. M.P. Bazhan (Ed.). *Ukrayinska radyanska entsyklopediya – Ukrainian Soviet encyclopedia*. (2nd edition). Kyiv: Main editorial office of URE [in Ukrainian].
23. Khmil, S.V., Romanchuk, L.I., & Kuchma, Z.M. (2008). *Akusherstvo [Obstetrics]*. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
24. Tsvil, yaka vryatuvala milyony [The mold that saved millions]. Retrieved from: <https://maxpolyakov.com/ua/radiatsiya-ta-pershi-antybiotyky/> [in Ukrainian].

HISTORICAL ASPECTS OF OBSTETRICS AS A BASIS FOR THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC SCHOOLS OF OBSTETRICS

O. N. Lytvynova, N. M. Trishch, N. O. Terenda

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Ternopil, Ukraine

Purpose: to substantiate the need for generalization and interpretation of scientific information regarding the choice of strategies for reforming obstetric care in Ukraine.

Materials and Methods. To conduct a study of the historical aspects of the development of midwifery scientific schools, the used scientific publications were systematized and analyzed with the analysis of historical articles, monographs, dissertations, archival materials of medical universities, scientific institutions, medical

institutions and other scientific publications on midwifery and medical history, which became the basis for obtaining substantiated data

Results. The study of the historical aspects of midwifery revealed that this branch of medicine in Ukraine and the world has a centuries-old history that should influence its development and the establishment of midwifery scientific schools. Already in ancient civilizations there was knowledge about obstetric care during childbirth. The systematization and dissemination of knowledge about midwifery, the development of midwifery manuals took place mainly during the Middle Ages and the Renaissance. Already in the 20th century, research and educational activities in the field of obstetrics and gynecology intensified, which led to the formation of various scientific schools.

The analysis of historical aspects of obstetrics indicates that the development of scientific schools in the field of obstetrics was strongly connected with the achievements of previous generations of doctors. Traditions, methods and experience of the past centuries influenced the determination of directions and features of research in the respective schools.

Conclusions. The results of the study showed that methods and tools that reflected scientific, sociocultural and medical changes in midwifery developed throughout history.

Juxtaposing them with modern approaches allows us to understand the progress and challenges faced by previous generations of physicians.

Summarizing the conclusions, it can be argued that the historical aspects of midwifery are an important basis for the formation and development of scientific schools. The development of obstetrics is an important factor in improving the quality of medical care for women and newborns, and, accordingly, in improving public health.

KEY WORDS: **obstetrics care; historical aspects; public health.**

Рукопис надійшов до редакції 04.09.2023.

Відомості про авторів:

Литвинова Ольга Несторівна – кандидатка медичних наук, доцентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; тел.: +38(0352) 52-72-33.

Тріщ Надія Михайлівна – здобувачка вищої освіти 2 року навчання за спеціальністю «Громадське здоров'я», медичного факультету Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України.

Теренда Наталія Олександрівна – докторка медичних наук, професорка, тимчасова виконувачка обов'язків завідувача кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України.